

Minősegbiztosítás és értékelési technikák a fordítóiroda gyakorlatában

Szinte nincs olyan fordítóiroda, amely a megrendelőknek szánt marketing anyagokban ne nagybetűs büszkeséggel hirdetné magáról annak fontosságát, hogy megrendelőiket napról napra a legfantasztikusabb minőséggel kényeztetik.

A fordítási minőség, illetve annak biztosítása, fejlesztése kulcskérdés a fordítóirodák gyakorlatában.

Ez így akár egy elcsépzelt közhelynek is beillik. Mégis minden szó ebben a mondatban megfontolásra érdemes. Cikkem célja, hogy bemutassam a fordítási minőség biztosításának buktatóit, az elvárásoknak való megfelelés mögött rejlő munkát, valamint a fordítási minőség mérésének egy lehetséges módját. Szeretnék rávilágítani a fenti frázist komolyan gondoló irodák által a szakma elismertsége és a nyelvek védelmében tett szüntelen erőfeszítésre.

Mi is az a minőség?

A kiváló és a pocsék minőséget számos áru és szolgáltatás esetén könnyedén megkülönböztetik a vásárlók. Ha egy bizonyos áru vagy szolgáltatás egyszer már bevált, akkor hajlamosak vagyunk hűek maradni az adott áruhoz vagy szolgáltatáshoz.

Ezzel szemben az egyszer már bosszúságot okozó árut vagy szolgáltatást hamar belevéssük memóriánkért felelős agytekervényeink egyik zugába.

Így van ez a fordítással is. Ha a lektor hangos káromkodások közepette a billentyűzettel veri a monitorját, valószínűleg a fordító gyengébb pillanataiban készült művet próbálja helyrepofozni. Vagy a szállóigévé vált „DVD-játékos”-os kézikönyv is ékes mintapéldája a mindenki számára elfogadhatatlan minőségnek. De a másik végletre is számos közismert, sőt világszerte híres példa akad. Gondoljunk csak Frédi és Béli kalandjaira, melyet Romhányi József az eredeti változatot messze felülmúlva végig rímekbe szedve és nyelvi humorral teletűzdelve fordított, vagy A Gyűrűk Ura trológia fordítására Göncz Árpád tollából.

Fontos Biztonsági Bemutató

01. Olvassa ezeket a bemutatókat.
02. Fenntartsa ezeket a bemutatókat.
03. Figyeljen minen figyelmeztetésre.
04. Betartson minden utasítást.
05. Ne víz mellett tegye a berendezést.
06. Csak a nedves textillával töröljön.
07. Ne dugulja el a szellőző lyukot. A gyártó utasítása szerint felszerelje.
08. Ne tegye melegség forrása mellett, például a radiátor, a kemence, vagy hőmennyiséget termelő apparátus mellett. (erősítő is)

DVD-játékos kezelése előtt alapsan kell olvasnia el a következő utasításokat

- A takarítás előtt kihúzza DVD-játékos dugóját. Ne használja fel a folyékonyas vagy gázás tisztítószereket.
- A nedves textillával töröljön.
- Csak használhatja a gyártó által megbízott összekapcsolót, a meghatalmazóson nélküli összekapcsoló károsított.
- Ne tegye DVD-játékost víz mellett, például fürdőkád, mosdótál, konyha mellett, vagy a nedves helyen vallamint az uszoda mellett.
- Ne tegye DVD-játékost a nem stabil kocsiába,

Mint általában oly sok dolog a világban, a minőség sem mindig fekete vagy fehér. A szélsőségesen jó és rossz minőség között széles spektrum terül el, amelyet a vevők igyekeznek a termékek összehasonlítása céljából valamilyen módon mérni, a piac pedig a legkülönbözőbb módon kitölteni.

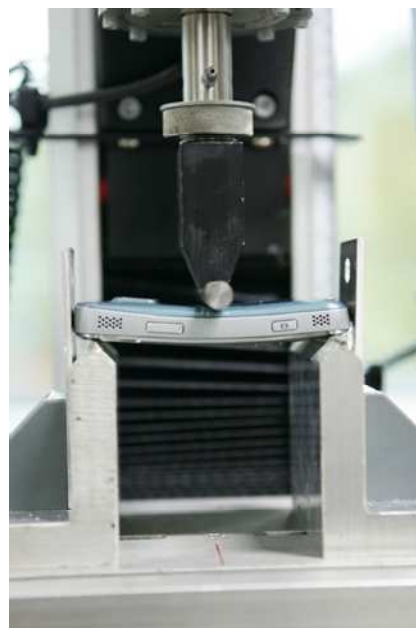
A megrendelők túlnyomó része nem vet be szofisztikált eszközöket a fordítási minőség mérésére. Egyszerűen a szöveget elolvasva, a szubjektív megérzésére hagyatkozva hozza meg ítéletét egy-egy fordítás használhatóságáról. Ezt a döntést több tényező is befolyásolja, melyek közül természetesen a leglényegesebb faktor, hogy az elkészült szöveg megfelel-e az adott célnak. A megrendelőknek nincs is szükségük arra, hogy ennél árnyaltabb véleményt formáljanak egy fordításról. Nekik egyetlen dolog fontos: minden alkalommal olyan anyagot kapjanak vissza, amelyet megfelelőnek ítélnék az adott célra.

Mint ahogy televízió vásárlásakor sem állunk neki az áruházban a készülék áramköreinek beméréséhez, a fordítási minőség meghatározása sem a megrendelő feladata. A minőség mérése és biztosítása sokkal inkább a fordítóiroda érdeke, amely így számíthat arra, hogy a megrendelő hosszú távon elégedettséggel tekint munkájára.

Hogyan definiálható egy szolgáltatás minősége?

A termékek esetén a minőséget a legkülönbébb, sokszor az egri vár kinczókamrájának eszközeit is megszégyenítő műszerek segítségével ellenőrzik a gyártás során. A gyárak minőségi célkitűzése általában a hibás termékek arányának adott szint alatt tartása.

A szolgáltatás tartóssága vagy ellenálló képessége nem értelmezhető. Valamilyen módon mégis mérhetővé kell tenni a fordítás minőségét ahhoz, hogy a fordítóiroda figyelemmel kísérhessen, értékelhesse és lehetőleg fejleszthesse azt. A megrendelő ítélete a felhasználói élményen alapul, így adja magát, hogy a felhasználói élményt közvetlenül befolyásoló hibák számát határozzuk meg.

Egyáltalán miért vannak hibák a fordításban?

A hibák számát és súlyosságát, és így a felhasználói élményt, alapvetően a fordító és a munkafolyamatban résztvevő ellenőrök munkája határozza meg.

A hibák nagy részét a fordító helyezi el az anyagban. Természetesen ez nem valami jól átgondolt aknatevékenység eredménye, hanem véletlenszerű emberi hibák, amelyek számtalan okra vezethetők vissza. Az okok egy része a fordító képességeivel kapcsolatosak, mint például érti-e az adott szöveget, elég figyelmes-e, figyelemmel kíséri-e a referenciaanyagokat stb. Emellett vannak a fordítótól független, de a munkájára mégis komoly hatást gyakorló tényezők, mint pl. a forrásszöveg érthetősége és hibái, a munkakörnyezetben keletkező zavarok – értve ezalatt a technikai problémákat és a külső zavaró hatásokat egyaránt –, illetve a használandó eszközök ismerete.

A fordítás után az anyagok rendszerint többszöri átnézésen esnek át, amelyeknek az a célja, hogy a fordító által a szövegben elhelyezett hibákat javítsa, és közben lehetőleg ne okozzon a szövegben újabb hibákat. Az átnézés vagy ellenőrzés folyamata a szöveg célja és a megrendelő pénztárcája szerint sokféle alakot ölthet, kezdve a fordító által végzett „önátnézésről” a lektorált, célnyelvi ellenőr által átnézett és korrektúrázott anyagig. Sőt a

kritikus dokumentumok fordítása során az sem ritka, hogy visszafordítják az anyagot a forrásnyelvre, és ezt összevetik az eredeti szöveggel, így szűrve ki a félrefordításokat és jelentésmódosulásokat.

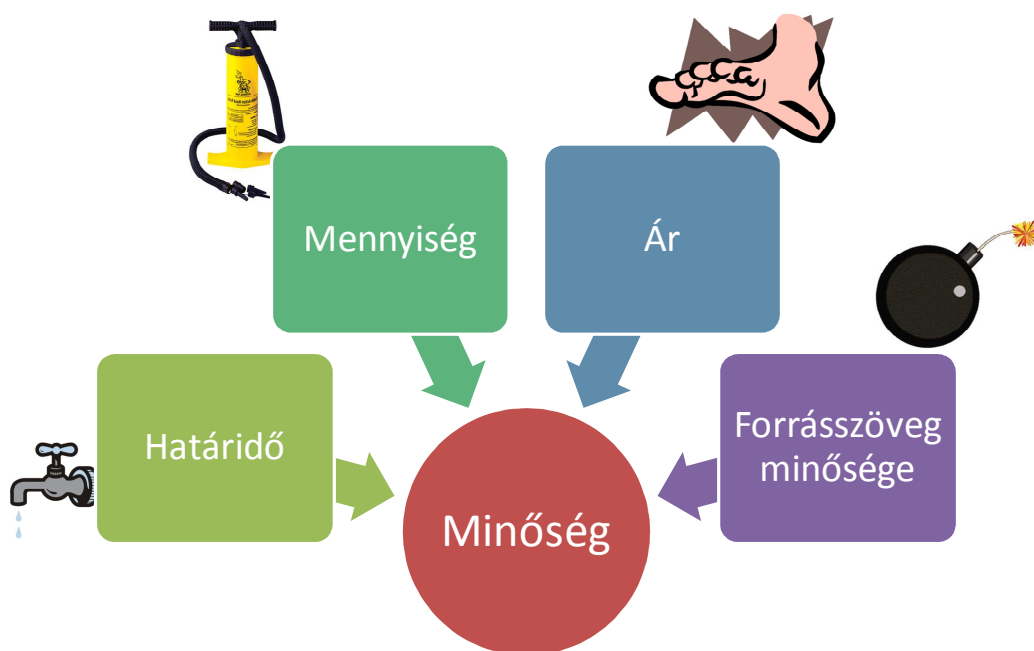
Ezen ellenőrzések mindegyikének az elsődleges célkitűzése a hibák megtalálása és javítása, ezáltal a fordítás minőségének javítása. Emellett visszajelzést is szolgáltatnak a fordítónak, valamint lehetőséget teremtenek a fordító értékelésére, teljesítményének figyelése.

A fordítási minőséget leginkább befolyásoló külső tényezők

A „rohanó világ” effektus a fordítóirodákat is régen utolérte. A határidők és a határidőbe egyre kevésbé belezsúfolható terjedelem sokszor kényszeríti arra a fordítóirodát, hogy egy-egy szöveget több fordítóval, lektorral készíttessenek el. A kollaboratív munkát manapság már szoftvereszközök segítik, de teljes körű szinkront egyik eszköz sem tud biztosítani az akár 10-nél is több főt számláló projektcsapatok résztvevői között. Emellett a nagy rohanásban a fordítók sem tudnak mindig elegendő időt szakítani a referenciaanyagok felkutatására, tanulmányozására.

Az ár szintén befolyásolja a minőséget. Itt nem csak arra gondolok, hogy a tapasztaltabb fordítókat meg kell fizetni, vagy hogy a munkafolyamatba épített ellenőrzések számát alapvetően befolyásolja a munkáért fizetett ár. Hanem a projekteken realizált profit egy számottevő részét a fordítóirodák arra használják, hogy a munkatársak által nyújtott minőséget folyamatosan ellenőrizzék, a fordítói csapatot a legkiválóbb fordítókkal bővítsék, valamint a fordítókat és a projektmenedzsereket folyamatosan képezzék.

Emellett a külső tényezők közt meg kell említeni a forrásszöveg minőségét is. A gyenge minőségű forrásanyagokból nincs az a fordító vagy lektor, aki aranyat tudna csinálni. Az angol nyelv – elterjedtsége folytán – sokszor játszik közvetítő szerepet a több nyelvre történő fordításokban. Mint a „több nyelv” egyike, a magyar fordítók gyakran ütköznek bele a távol-keleti országokból érkező eszközök leírásának „orientális angoljába”, melynek fordítása során a legnehezebb feladat a szöveg értelmezése. Ellenben így a magyar fordítás akár jobb is lehet az angolnál.

Még egy fontos külső tényezőt említenék meg, amely egyre nagyobb szerepet játszik a minőség szempontjából. Immáron több mint másfél évtizede használhatók fordítástámogató eszközök (CAT-eszközök) a fordítás hatékonyabbá tételéhez. Ezek az eszközök kezdetben, sőt még 4-5 évvel ezelőtt is, elsősorban a fordítók, fordítóirodák és fordítás szervezők „játékszerei” voltak. A megrendelők legfeljebb onnan értesülhettek létükről, hogy megmagyarázhatatlan, addig sosem látott engedményeket kaptak a fordítóktól az egymáshoz hasonló szövegek fordításakor realizálható hatékonyságnövekedés révén.

Azonban az eszközök fejlesztői továbbléptek ezen, és olyan tartalomkezelő rendszereket (CMS) kezdtek készíteni, amelyek egy-egy CAT-eszközzel teljesen integráltan működnek együtt. Ekkor kezdődött el az a ma is tartó tendencia, hogy a nagyobb fordítási volumennel dolgozó cégektől már úgy érkezik meg a fordítandó anyag a fordítóirodához, hogy a használandó CAT-eszköz abban már rögzítve van. Tehát hiába ismeri a fordító pl. a Trados nevű eszközt, ha a megrendelő egy Idiom World Server-t használ, akkor a fordító csak Idiomban tudja fordítani a szöveget.

Elvileg lehetséges az eszközök közötti áttérés. Ezt segítenék elő az iparági szabványok, amelyek a fordítási projektek szinte minden sajátos területét szabályozzák: a fordítási memóriákat (TMX), a fordítási anyagokat (XLIFF), a szószámlálás módszerét (GMX), a terminológiai adatbázisokat (TBX) és a szegmentálási szabványokat (SRX). Azonban a teljesen tökéletes áttérés csak akkor lenne lehetséges, ha minden szóba jövő eszköz támogatná ezen szabványokat. De nem teszik. Így aztán, ha a fordító(iroda) megpróbál egy, a megrendelő által kért eszköztől különböző eszközt használni, akkor más szószámokat kap, máshogy lesz szegmentálva a szöveg, nem találja fordítás közben az adatbázisban a terminológiai kifejezéseket vagy a már lefordított mondatokat stb. Ebből elszámolási viták, kompatibilitási problémák eredhetnek, illetve végső esetben akár újrafordítás is szükségessé válhat.

Azonban, mivel minden CAT-eszköz használata kicsit különbözik, testreszabott beállításai nem azonosak, olyan helyzet alakulhat ki, hogy a szövegtípust legjobban ismerő fordító az eszközismeret hiánya miatt súlyos technikai hibákat követ el, illetve el sem vállalja a munkát. Ez pedig végeredményben a fordítási minőséget befolyásolja.

Sajnos a fordító(iroda)k, akiknek a munkáját igazán segítené, ha az eszközök megfelelne az iparági szabványoknak, még manapság is sokszor inkább arról vitatkoznak, hogy egyáltalán szükség van-e CAT-eszközökre. Az eszközgyártók pedig a fordítók közötti vitákat meglovagolva figyelmen kívül hagyják a szabványokat, és továbbra is újabb és újabb verziókkal rúkolnak elő, amelyek csak félig vagy egyáltalán nem kompatibilisek a szabványokkal. Mindeközben a LISA, a fordítási szabványokért felelős egyik legrégebben működő testület 2011 elején csődöt jelentett. Így pillanatnyilag még e testülettől sem várhatunk átütő sikereket. Úgy tűnik, hogy más szervezetek felkarolják ezt az ügyet, és talán rövidesen megfelelő érdekképviselő áll majd a fordítók szolgálatába a minőség megóvása érdekében.

Hogyan biztosítható a minőség?

Összefoglalva a következő négy főbb összetevője van a fordítási minőség biztosításának:

1. A megfelelő fordítói csapat összeválogatása
2. A megfelelő munkafolyamat végrehajtása
3. A fordítók és lektorok munkájának értékelése, a teljesítményük figyelemmel kísérése
4. A fordítók és lektorok folyamatos képzése

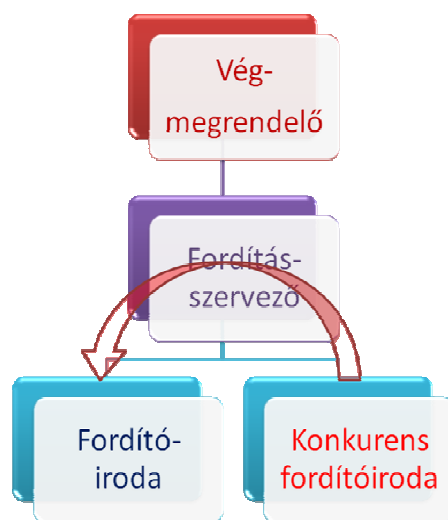
Ezen elemek mindegyike feltételezi, hogy a fordítási minőséget számszerűsített módon mérni tudjuk. Hiszen a próba fordítások értékelése, a fordítók lektor által történő értékelése, a célzott képzések összeállítása mind azon alapszik, hogy ezt meg tudjuk-e tenni. A következő részben ezen mérés egy lehetséges útját mutatom be.

„A minőség szokás, nem pedig tett” – mondta egykoron Arisztotelész. Gondolata a fordítások minőségbiztosítására is jól illeszkedik. Egy-egy fordító egy-egy munkája lehet kiváló. De a minőség folyamatos szinten tartásához, illetve fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy a minőségbiztosítás minden eleme szerves részét képezze a mindennapi gyakorlatnak.

Számszerűsíteni egy szubjektív véleményt?

Nos, az biztos, hogy a fordítási minőség számszerű mérésével olyan ingoványos talajra lépünk, ahol – ha nem a megfelelő helyen kezelik a fordítók és a lektorok ezeket az értékeket és visszajelzéseket – a viták, a sértődések, a nüansznyi jelentéskülönbségek feletti csörték mindennapossá válhatnak. Ez végső soron épp az ellenkező hatást válthatja ki: például az önbecsülésén csorbát szenvedett, egyébként kiváló fordító elzárkózhat az irodától.

Akár a magát tökéletesnek gondoló fordító, akár a kákán is csomót kereső lektor miatt alakul ki ilyen helyzet, a vita általában nehezen megfogható nyelvtani finomságokon vagy egyéb, a hétköznapi ember számára talán teljesen értelmezhetetlen részleteken alapul. Mindkét fél teljes meggyőződéssel képes egy-egy szón verre menő vitába bonyolódni, sokszor csak azért, hogy munkájának makulátlanságát vagy éppen szükségességét bizonyítsa. A lehetőség adott erre. A nyelvi finomságok olyan táptalajt adnak az átfogalmazások burjánzásának, amely bármely fordítást képes piederasztálra emelni vagy éppen letaszítani a Taigetosz szikláiról. Ez a fajta hozzáállás egészen szélsőséges mértéket is ölthet, amikor az adott célnyelvet nem ismerő fordításszervező konkurens fordítókat vagy irodákat uszít egymás munkájára.

Tegyük hozzá, hogy vannak olyan anyagok, melyek fordítása esetén súlyos dollárhalmok múlhatnak ezen nüansznyi finomságokon. Marketing szövegek esetén egy-egy jól megfogalmazott mondat vevőket foghat meg, de ennek ellenkezője is előfordulhat. Lokalizált webhelyek esetén a keresőmotorok nem adnak találatot, ha nem a megfelelő szavakat használja a fordító.

Az átfogalmazások mellett a fordításértékelés másik fontos, szubjektív eleme a hibák súlyosságának besorolása. Ha nincs egyértelműen definiálva, hogy mely hibák milyen súlyosak, akkor bizony a lektor – ha az érdeke ezt kívánja – a hibák súlyozásával sokat ronthat az értékelés végeredményén.

A magyar nyelvtani szabályok szintén teret adhatnak az objektív értékelést elkerülni vágyók hajlamainak. Példaként álljon itt a magyar helyesírási szabályzat 138-as pontja:

138. Szóösszetétel révén gyakran keletkeznek hosszú szavak. Ezeket **bizonyos** esetekben **célszerű** kötőjellel tagolni, hogy könnyebben olvashatók legyenek. A két egyszerű közszóból alakult összetételeket egybeírjuk: asztallap, felezőegyenés, matematikatanítás, nitrogénasszimiláció, paradicsomsaláta, televíziókészülék, teljesítménynövekedés stb. De: sakk-kör stb. (Vö. 62.)

A kettőnél több szóból alakult (úgynevezett többszörös) összetételeket általában ugyanúgy egybeírjuk, mint a kétagúakat: cseppkőbarlang, gépkocsivezető, ivóvízellátás, készruhaáruház, pénzügyőrlaktanya, rádiószaküzlet, úttörővasút, nyersolajmotor, rendőrájór, barnakőszénkocsz, mértékegységrendszer stb. – A hat szótagnál hosszabb többszörös összetételeket azonban már többnyire kötőjellel tagoljuk két fő összetételi tag határán: csapatzászló-avatás, dokumentumfilm-bemutató, könyvritkaság-gyűjtemény, tornász-csapatbajnokság, munkaerő-nyilvántartás, foszforműtrágya-gyártás stb.

Mint látható, maga a szabály sem fogalmaz egyértelműen. Mégis a lektorok előszeretettel kötözködnek erre a szabályra hivatkozva.

Megismételhetőség, objektivitás és egy kis méréselmélet

Most, hogy már feltérképeztük a nehézségeket és akadályokat, itt az idő útra kelni.

Az eddigiekből kiderült, hogy a fordítási minőség mérése csak úgy lehet célravezető és hasznos, ha az objektív és megismételhető.

De hogyan lehetne megismételhető? Ha ugyanazt a fordítást odaadjuk két különböző időpontban ugyanannak a lektornak, akkor is előfordulhatnak különbségek: nem feltétlenül ugyanazokat a hibákat veszi észre, nem feltétlenül ugyanúgy javítja, és nem feltétlenül ítél egy adott hibát ugyanolyan súlyosnak.

Természetesen, mint minden mérésben, a fordítási minőség mérése kapcsán is értelmezhető a mérési hiba fogalma. Emlékezzünk csak, hányszor hallottuk fizikaórán, hogy „egy mérés nem mérés”. Ha meg akartuk mérni a nehézségi gyorsulás értékét, ehhez legalább ötször ejtettünk le követ az iskola tetejéről az udvarra, és mindenki boldogan nyomogatta kvarcórájának stopperét. Majd az így kapott akár 100 darab mérés eredményét átlagoltuk, és az átlageredményt tekintettük a mérés eredményének.

Nem szeretnék statisztikai haranggörbékről és szórásról értekezni, csak röviden annyit emelnék ki, hogy a mérés általában több (sok) adatponton alapul, amelyek a mérés megismételhetőségének okán egy adott pont köré csoportosulnak.

A fordítás esetében nincs vagy csak nagyon korlátozott módon van arra lehetőség, hogy egy lektorálást többször végrehajtsunk. Így egy adott anyag esetén be kell érünk az egyszeri lektorálás által biztosított eredménnyel. Lehet, hogy egy-egy anyag minőségét mutató mérőszám nem lesz pontos, de ez nem is annyira lényeges, ha ezt az értéket a helyén kezeljük. Ha a fordító több munkájának ismerjük a minőségét, és a mérőszámot úgy alakítjuk ki, hogy az a különböző anyagok esetén is összehasonlítható marad, akkor rendelkezésünkre áll a méréshez szükséges adatponthalmaz. Tehát egy adott fordító hosszú távú teljesítménye jól figyelemmel kísérhető, ha az eredményeket folyamatosan regisztráljuk.

Emellett viszont természetesen törekedni kell arra, hogy az értékelés eredménye megismételhető legyen. Ennek érdekében a hibák besorolásának módját pontosan definiálni kell, mind a hibatípusok, mind a súlyosság tekintetében.

Továbbá a mérést minél objektívabbá kell tenni azáltal, hogy a szubjektív elemeket háttérbe szorítjuk. Más szóval a hibának tekintett lektori javítások körét megpróbáljuk minél objektívabb módon kialakítani, szűkíteni. Ez persze sok vitára adhat okot, mert pont olyan szubjektív elemek szorulhatnak háttérbe, amelyek például egy magyartalan mondatot megkülönböztetnek egy kiváló magyarságú mondatról.

Egy szubjektív tényező viszont bizonyosan nem zárható ki, és ez az ember. A rosszindulatú vagy csak egyszerűen a munkáját féltő lektorok tapasztalt nyelvi szakemberként bármikor képesek még egy „tökéletes” fordítást is máglyára küldeni mondvacsínált indokokkal. Ezen a tapasztalat szerint semmilyen jól definiált hibabesorolási rendszer nem segíthet, mivel az ilyen típusú lektor vagy ellenőr sokszor magát a hibabesorolást értelmezi szándékosan szubjektíven – vagy csak egyszerűen félre.

Source Text	Existing Translation	Proposed Translation	Error Category	Error Severity	Repeat/ Global	Error Description
For more information see	További tudnivalókért lásd:	Bővebb információért olvassa el:	A - Incorrect Meaning	Major	Yes	Common wording not followed

Michael Scott Doyle, az Észak-Karolinai Charlotte Egyetem fordítási tudományokkal foglalkozó professzorának szavaival élve: „Bár egyfajta pontozás használatával abban a hitben ringathatjuk magunkat, hogy objektívek vagyunk, valójában továbbra is szubjektívek maradunk”

A mérőszám kiszámítása

A fordítás ellenőrzése során az elsődleges cél a hibák kijavítása. Emellett a lektor által megtalált hibák típus és súlyosság szerint kategorizálhatók, amely így lehetővé teszi egy hibamátrix kitöltését. Végül ezt a hibamátrixot igyekszünk megfelelő algoritmus és paraméterek alkalmazásával olyan mérőszámmá alakítani, amely megfelel az eddig felvázolt kritériumoknak.

Ennek az általános eljárásnak felel meg a LISA (Localization Industry Standards Association) szabványügyi testület „LISA QA Model” nevű rendszere, melynek felhasználásával bemutatom a mátrix létrehozásának mikéntjét, valamint a mátrix számértékké alakításának módját. A LISA QA Model egyben a fordítási minőség szabványának tekinthető SAE J2450 metrikának is megfelel.

Ezt az eljárást kisebb-nagyobb változtatásokkal számtalan fordítóiroda, sőt több, nagy fordítási volumennel rendelkező megrendelő is alkalmazza ma már a világon a fordítók teljesítményének figyelemmel kísérése, az újonnan jelentkező fordítók próbafordításának értékelése és a célzott továbbképzések előkészítése céljából.

A hibamátrix

Amikor a lektor egy hibát talál a szövegben, a javítása egyben egy hibalista bejegyzésévé válik. A hibalista készülhet manuális módon, de manapság erre már célszoftverek is léteznek, amelyek a lista létrehozását teljes mértékben automatizálni tudják. A hibalista tartalmazza az adott szövegrész forrásnyelvi, eredeti célnyelvi és javított célnyelvi változatát. Így bárki számára könnyen áttekinthető a javítás természete. Emellett szerepelnie kell a hibatípusnak és a hiba súlyosságának is. Ahhoz, hogy a korábban tárgyalt objektivitási kritériumoknak megfelelően lehessen kitölteni ezeket az adatokat, egy jól meghatározott rendszer szükséges, amely egyértelműen eldönti minden javításról, hogy azzal a lektor milyen típusú és milyen súlyos hibát javított ki. Természetesen további információk is feljegyezhetők, pl. a lektor megjegyzése, észrevétele, valamint a fordító válasza.

A hibalista kitöltésekor fontos, hogy a lektor pontosan betartsa a hibák besorolására vonatkozó elvárásokat, utasításokat.

A hibák típus szerinti besorolása

Az alábbi lista a hibák típus szerinti besorolására mutat egy példát. Ezt természetesen egyéni ízlés szerint továbbfejleszthető, módosítható.

1. Pontosság
 - Félrefordítás
 - Kihagyott vagy betoldott szavak
 - Lefordíthatatlan szöveg
2. Nyelvi hibák
 - Nyelvtani hibák: pl. ragozás, egyeztetés stb.
 - Helyesírás
 - Központozás
3. Terminológia
 - Szaknyelv használata
 - Terminológia inkonzisztens használata
 - Eltérés a végmegrendelő által kiadott terminológialistától
4. Stílus
 - Stílusútmutatótól való eltérés
 - Általános stílus helytelen megválasztása (regiszter, tegezés)
5. Funkcionális hibák
 - Formázási hibák
 - Tag-hibák
 - Technikai hibák: pl. fájlkezelés, tárgymutató és tartalomjegyzék kezelés, szoftverváltozók hibás kezelése
6. Lokalizációs hibák
 - Számformátum, dátumformátum, mértékegységek, devizanem stb. hibás átültetése
 - Helyi piaci követelményeknek nem megfelelő fordítás: pl. helyi jogi szabályozásoknak ellentmondó fogalmazás
7. Megfelelőség
 - Utasítások követése
 - Visszajelzések, kérdésekre adott válaszok nem megfelelő javítása

A hibák súlyosság szerinti besorolása

Hasonlóan a hibatípusokhoz, íme egy lehetséges módszer a hibák súlyosság szerinti besorolására is.

1. Kritikus hibák
 - Nagy láthatóságú hibák: pl. címek, fedőlapok
 - Jogi, biztonsági, egészségügyi vagy pénzügyi következményekkel járó hibák
 - Sértőnek felfogható megfogalmazások
2. Súlyos hibák
 - Nagymértékben jelentésmódosító félrefordítások és egyéb hibák
 - Korábbi visszajelzések és válaszok javításának elhagyása

- Súlyos, a megértést nehezítő nyelvi hibák
- 3. Kisebb hibák
 - Kisebb jelentésmódosító hibák
 - Észrevehető, de a megértést nem nehezítő nyelvi, formázási, központoszási hibák
 - Elütések, helyesírási hibák
 - Adott környezetben elfogadhatatlan stílus
- 4. Jobbító szándékú javaslatok
 - Átfogalmazott fordítások
 - Stílushibák

A hibamátrix

A hibamátrix sorai a fordítási hibák típusait, míg oszlopai a hibák súlyosságát jelzik. A mátrix elemei az adott hibatípusú (pl. nyelvi hiba) és súlyosságú (pl. kritikus) hibák számát takarja.

A hibák besorolása után jöhet az összeszámlolásuk, majd az alábbi mátrix kitöltése:

Hiba típusa	Súlyosság besorolása			Jobbító szándékú javaslatok
	Kritikus hibák	Súlyos hibák	Kisebb hibák	
Pontosság	1	0	0	3
Nyelvi hibák	0	2	0	0
Terminológia	0	0	1	2
Stílus	0	0	1	1
Funkcionális hibák	0	0	0	0
Lokalizációs hibák	0	0	1	0
Megfelelőség	0	0	0	0

A fenti mátrixban az 1 darab kritikus pontossági hiba például egy életet veszélyeztető félrefordítást takarhat. Ilyen hiba például, ha egy műtéti leírásban egy anatómiai név nem megfelelően van fordítva, vagy a beadandó gyógyszer mennyisége hibás.

LQX (Language Quality index, avagy a nyelvi minőségi mutató)

A cél egy olyan, a fordítási minőséget jellemző számérték kiszámítása a mátrix alapján, amely a lehetőségekhez képest objektívnek és jó közelítéssel megismételhetőnek mondható, valamint a szöveg méretétől független. Ezt a mutatót nevezzük LQX-nek.

Ha az Ön szemét máris elcsábította egy pillanatra az alábbi képlet, és nem rémült meg, akkor olvasson tovább bátran. Azonban, ha a matematikai képletektől kirázza a hideg, ugorjon a szakasz utolsó bekezdésére.

Az LQX érték a mátrix adatainak és a következő képlet felhasználásával kapható meg:

$$LQX = 1 - \frac{\sum_T \sum_S (súly_{T,S} \cdot db_{T,S})}{SZSZ}$$

Ahol:

T: hibatípus

S: Súlyosság mértéke

db: a mátrix adott sorának (T) és oszlopának (S) megfelelő hibák száma

súly: a mátrix elemeinek célnak megfelelő súlyozása

szsz: szószám

Tehát az LQX kiszámításakor előre meghatározott súlyokkal szorozva összeadjuk a mátrix elemeit, azaz meghatározzuk a hibák súlyozott számát. Ezen súlyok meghatározásakor lehetőség van a kevésbé objektív hibatípusok háttérbe szorítására. Például a stílushibákat kisebb súllyal lehet figyelembe venni, vagy a jobbító szándékú javaslatokat eleve 0 súllyal szorozni, tehát figyelmen kívül hagyni. Továbbá az elfogadhatatlan kritikus hibák súlyának megfelelően nagyra választásával az LQX érték egyetlen kritikus hiba esetén is a minőség-ellenőrzésen megbukott fordítást jelezhet. Az alábbiakban egy lehetséges súlymátrix látható, amely megfelel ezeknek a kívánalmaknak.

	Súlyosság besorolása			Jobbító szándékú javaslatok
Hiba típusa	Kritikus hibák	Súlyos hibák	Kisebb hibák	
Pontosság	10	3	1	0
Nyelvi hibák	10	3	1	0
Terminológia	10	3	1	0
Stílus	10	2	0,5	0
Funkcionális hibák	10	3	1	0
Lokalizációs hibák	10	3	1	0
Megfelelőség	10	3	1	0

A szószámmal való osztás révén a hibák relatív számát kapjuk meg, így az LQX független lesz az anyag méretétől. Az értéket 1-ből kivonva, majd az eredményt százalékként felfogva kapjuk az LQX értéket. Ez egy hibátlan anyag esetén 100%-nak adódik. A hibák számának növekedésével az LQX csökken: a nagyobb súllyal figyelembe vett hibák jobban, az alacsonyabban súlyozott hibák pedig kevésbé csökkentik.

Az LQX érték tehát a hibák számával arányos, a hibák osztályozását jól definiált rendszer segíti, valamint a kategorizálás és a súlyozás lehetővé teszi a szubjektív elemek háttérbe szorítását. Tehát az LQX megfelel a cikkben tárgyalt kritériumoknak, ezáltal alkalmasnak tekinthető a fordítási minőség mérésére a már említett fenntartásokkal.

Epilógus

A fordítási minőség mérése és értékelése kiemelt fontosságú a fordítóirodák és a megrendelők közötti hosszú távú kapcsolat kialakítása szempontjából. Az LQX alkalmazható egy-egy fordítás (pl. próbafordítás) értékelésére, de a több mérésen alapuló statisztika minőségbiztosítás alapját is képezheti. Segítségével nyomon követhető egy-egy fordító, lektor vagy szállító által nyújtott minőség fejlődése, ez alapján az említett szakemberek, szállítók minőségi kategóriákba sorolhatók, illetve a hiányosságok feltérképezése révén specifikus továbbképzések szervezhetők számukra. A munkák kiosztásakor a projektmenedzserek is figyelembe vehetik a fordító minőségi besorolását a megfelelő kolléga kiválasztásakor vagy a munkafolyamat összeállításakor. Sok irodában a fordító díjazása is függ az általa nyújtott fordítások minőségétől.

A minőség mérése extra erőfeszítést, és természetesen egyben extra költséget is jelent a fordítóirodák számára. De a megrendelővel ápoltság hosszú távú kapcsolat záloga is egyben. Emellett nyelvünk ápolása és tisztán tartása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű a fordítás révén nyelvi környezetünkbe kerülő szövegek minősége, hiszen manapság a médiában, magazinokban, könyvekben megjelenő magyar szöveg jelentős arányban idegen nyelvű tartalmak fordításaként olvasható vagy hallható. Így talán nem is túlzó gondolat, ha kijelentjük, hogy nyelvünk jövőjére meghatározó hatást gyakorol a fordítók és a fordításokat megrendelő személyek, cégek nyelvvel szembeni igényessége.